

ВИСАРИОН – ТИКТАКАЩАТА ЗАПЛАХА В „ЗОГРАФ“

Георги Даскалов

Светогорският манастир „Св. Вмчк Георги Зограф“ трайно е ангажирал вниманието на българските изследователи. Докато то е било насочено главно към далечното му историческо минало и неговото културно-историческо наследство комплексът от социални, обществени и политически аспекти през ХХ в., в условията на гръцката държава, е останал непроучен. С издадения през 2012 г. наш труд¹ се опитахме да осветлим това „бяло петно“ в нашата историопис.

Колкото и да е странно, първият отзив за книгата ни дойде не от историческата гилдия, а от Атон. Още по-странно е, че негов автор е небезизвестният и скандален „теолог“ В. Василев, познат в сегашната си битност като йеромонах Висарион. Едва ли казаното от този нашумял борец срещу окултизма и магьосничеството заслужава внимание ако обнародването от него в някои сайтове „Отворено писмо“ с провокативното заглавие „Тихата

1 Даскалов, Г. Зограф в „обятията“ на гръцката държава. Университетско издателство. С. 2012.

война срещу Зограф“ не бе отправено с „благословието“ на игумена архимандрит Амвросий². Този факт вече буди загриженост. Той показва, че манастирската управа не е осъзнала, че трудът е първото и единственото цялостно изследване за „Зограф“ за времето след 1913 г., в който е разкрита политиката на гръцката държава за обезсилване на неговата автономност, за подсичане на икономическите му устои, за смалвяване на неговото братство и за обезличаване българския характер на

2 Йермонах Висарион, първи епитроп на манастира, Тихата война срещу Зограф, 8.08. 2013, <www.sveta-nedelia.org/tm/novini/bg/2013> (09.08.2013, 17:00); Йермонах Висарион, първи епитроп на манастира, Тихата война срещу Зограф, 14.08.2013, <www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=2234774> (03.02.2014, 21:32); Йермонах Висарион, първи епитроп на манастира, Отворено писмо до всички, които обичат истината. Тихата война срещу Зографския манастир (клеветата-начин на употреба) <http://bg-patriarshia.bg/index.php?file=zograf_diocese.xml> (25.10.2013, 13:11). Официален сайт на Светия синод на Българската православна църква. Публикуваното „Отворено писмо“ в сайта на синода е съпроводено със съобщение за него от отговорния му редактор Десислава Панайотова. Тя убеждава читателите, че в него ще намерят „исторически бележки, практически данни и удачни опровержения“. Заклучава с целомъдрието: „Бог да прощава на тези, които вместо по примера на светогорските монаси да се посветят на честния труд, любовта и молитвата, си позволяват да осъждат в сърцето си своите ближни и да хулят пред цялата общественост светата ни Църква“. Панайотова, Д. Отворено писмо с опровержения на несъстоятелни клевети срещу светогорския манастир „Св. Георги Зограф“, <<http://www.bg-patriarshia.bg/news.php?id=122236>> (22.10.2013, 23:00). Бог наистина трябва да прости на уважаемата възпитаническа на СУ „Свети Климент Охридски“, която със сигурност дори и не се е докоснала до книгата ни. За да остане в хармония със средата, която ѝ дава „хляба“, тя обявява за хулител и враг на Църквата всеки, дръзнал да покаже кривините на някои от божиите служители, нареждайки се в първата редица на Висарионовите клакьори. Първата част от „Отвореното писмо“ е посветена на анонимна онлайн публикация (Вж: <<http://forum.xnetbg.com/index.php?topic=21371>> (03.02.2014, 21:39)).

манастира. Тя не е осмислила и огромните усилия на българската държава и нейния народ за опазването на „Зограф“ като светилник и крепител на българския национален дух.

Вместо да оцени тези магистрални насоки в книгата ни ръководството на манастира е предпочело да ги загърби. В името на самосъхранението си то е било впечатлено само от онези нейни страници, където е повдигната завесата на невсякога лицеприятния живот на зографското братство през последната четвърт на ХХ в. и най-вече от тези за най-новото време. Имено тук е възникнал „парливият проблем“, тъй като техни „герои“ са и някои от днешните зографски фактори. Това показва не само, че не са осъзнали допуснатите сериозни слабости, но и че са избрали ролята на обидени. Опитват се да прикрият собствените грешки зад авторитета на Църквата и да ни дамгосат от нейно име, издигайки ни в ранг на нейн опонент. Личното им его и тесногърдие, е попречило да прозрат дълбокото социално и емоционално преклонение на автора пред феномена „Зограф“, както и подплатената му с национален заряд професионална ангажираност към съдбата на манастира. Те не са опитали дори и опознавателно да се докоснат до неговото научно дело, в което българо-гръцките отношения са на преден план. Възприетият от въпросните зографски лидери двуличен защитен тактически маньовър, предизвиква основателна тревога. В лицето на Висарион се откроява потенциална опасност допуснатите слабости не само да бъдат подновени, но и да доведат до нови трусове.

Кой е Висарион? Този въпрос получи своя отговор още преди две години. „Имало един вундеркинд – съобщава Величка Атанасова – с името на известни цигулар Васил Василев. И той е свирил десет години Шопен, Лист, Шуберт, Моцарт, Бетховен, печелил награди и му предричат бляскаво бъдеще на пианист. И то не само такъв. Отличен математик, на шахматен

турнир в Търново бие международен майстор на спорта. Добър е и във футбола".³ Още като средношколец е бил обладан от въпроса „Има ли бог?“ Около пет години практикува „отваряне на съзнанието“ в „курсове по трансцедентална медитация“⁴. Един ден попаднал на обсебваща книга с поученията на руски монах-отшелник и „щом прочетох – споделя той –, че православието е единствената истина, която води до бога, извън волята ми тази мисъл влезе в сърцето ми и като огън изпепели всичките ми съмнения“. Само заради родителите си завършва международни икономически отношения в УНСС, овладява „като на шега“ чужди езици. Обмисля и в кой манастир да отиде. Междувременно е и клисар в няколко църкви. През 2002 г. постъпва като послушник в „Зограф“, а през 2005 г. вече е йеромонах. През 2007 г. неспокойният Висарионов дух отвежда младия калугер в Йерусалим, където се подвизава в руски манастир. През 2008 г. се завръща в „Зограф“ и е включен в управата като втори, а впоследствие и първи епитроп⁵.

3 Информация от Религия>Битие и съзнание. Публикувано от: estir, Velichka Atanasova, <www.e-psilon.net/dot/index.php?item.e-нциклопедия> (08.02.2011, 20:11). Кой е монахът Висарион, който хвърли светлина върху делата на Ванга и Дънов, <<http://forum.xnetbg.com/index.php?topic=21371>> (03.02.2014, 21:39).

4 Трансцеденталната медитация (ТМ) е движение, основано от индиеца Махеш Прасад Варма, известен още като Махариши. Резултатите, които той обещава от ТМ са поразителни. В личен план те се отнасят до премахване на стреса, себереализация, развиване на фантастични способности като преодоляване на закона за гравитацията, преминаване през стени, възможността човек да стане невидим, да придобие свръхчовешки сили, да материализира представите си и др. ТМ е опростен вид на хиндуистката мантра-медитация. „ТМ – се сочи в цитираната публикация – често нанася физически и психически увреждания – разстройство на съня, мигрени, неврологични проблеми, стигащи до душевни разстройства“, <<http://www.novzavet.net/main2.php?RID=15&AID=78>> (03.02.2014, 21:46)

5 Atanasova, V. Цит. съч. Прави впечатление, че само две

Самовгълбеният монашески живот в Атонската пустош и прозаичните манастирски дела изглежда не са били по вкуса и размаха на Висарион. Роденият на „пъпа“ на София йеромонах намира поредния си отдушник в богословския факултет на Алма матер. През 2011 г. завършва богословие с магистърска теза срещу дъновизма и Ванга. По неговите думи, за да не „отбие номера“ и да я четат само няколко професора, „на които и без това нещата не са ясни“ той решава да обнародва творението си, за да покаже на българския народ, че е сгрешил като е поставил Петър Дънов на второ място сред великите българи⁶. Само след няколко месеца идеята бързо е реализирана с иначе уж винаги недостигащите пари на „Зограф“. На книжния пазар се появява двутомник с гръмкото заглавие „Петър Дънов и Ванга – пророци и предтечи на антихриста“.

Омаян от реализацията на студентските си прозрения Висарион се втурва да прокламира своите идеи с беседи в столицата и страната, великодушно раздава автографи, не се скъпи на разточителни интервюта. Пред духовници и миряни, с клакьорската подкрепа на свещеническата „тройка“ от Сливен и на предвожданата от Амвросий зографска група той със страст „громи“ идеите и делото на двамата знатни покойници.

години след замонашването си Висарион се откъсва от духовните си задължения в манастира и от тежобата на послушанието и заминава на „хаджилък“ в Йерусалим. Възникват три въпроса. Първият е, дали от тази възможност вече са се ползвали по-възрастните и многократно по-заслужили от него братя като Нектарий, Гавриил, Атанасий Сергей. Ако не са сторили това, възниква вторият въпрос, на какво и на кого се дължи проявеното благоразположение към Висарион и защо е освободен за повече от година от ангажиментите си като се има предвид тогавашния недостиг на хора, натовареното ежедневие на братството, многобройните и сложни проблеми, които то има да решава. Третият въпрос се отнася до финансирането и за чия сметка са разходите на Висарионовия воаяж...

6 Atanasova, V. Цит. съч.

За атмосферата и нивото на изнесените в София през март 2011 г. две беседи от Висарион, с представяне на книгата му, научаваме от публикациите на Тихомир Кайрямов. За тази от 15 март срещу Ванга той съобщава: „Самата продукция бе постна, а Висарион говори едва 15 минути... Цялата атмосфера беше на настървеност, омраза, инстинкт за самосъхранение. Прекалено и високомерно уверени в правотата си, отците излъчваха агресивност и бяха нападателни, което се предаде на тълпата. Мисля, че ако бяхме в друг век, това можеше да се превърне дори в лов на вещици и горене на кладии... самият аз се почувствах озлобен и напуснах сбиршето с омерзение“. За второто събрание от 23 март, на прицела на което е П. Дънов, същият автор пише: „В тази насока ми направи впечатление самочувствието и дори самонадеяността на „последна инстанция“, с която организаторите взимаха становища по зададения предмет на разглеждане. Несъзнателно или по-скоро волно, бяха извършени манипулации против учението на Дънов като бяха цитирани избирателно и в орязан вид някои негови интересни думи... След всичко това, което бе казано, отново останах с впечатление, че Висарион и съратниците му си придават вид на хора, които едва ли не имат познания върху цялата истина, но и ексклузивни права за нейното разпространение сред хората“.⁷

⁷ Кайрямов, Т. Впечатления от беседата на Висарион против Ванга, <<http://www.otizvora.com/2011/03/2560/>> (12.09.2013, 14:11). От извора, 16.03.2011); Кайрямов, Т. Лаишко богословие и манипулации във втората беседа на Висарион. <www.otizvora.com/2011/03/2628> (12.09.2013, 14:11). Учението на П. Дънов е с почти едновековна история. Последователите му в България наброяват няколко десетки хиляди души в редица селища на страната. Организиран са в преригистрираното през 1990 г. Духовно общество „Всемирно бяло братство“. Дъновизмът е разпространен в редица европейски страни, в Северна и Южна Америка, в Австралия и Африка. Вж. <<http://www.beinsadouno.com/статии>> (12.09.2013, 14:11).

Поднесената от двамата автори информация за зографския епитроп, както и за острастените му издателско-пропагандистки дела още повече засилва загрижеността ни за бъдещето на манастира. Тъй като става дума не за редови монах, а за втория човек в обителта, респектиращ събратята си със своя светски и духовен ценз, с кипящата си амбициозност и напористо творческо амплоа⁸, който освен това е и в духовна

⁸ Още през 2011 г. издателство „Славянбългарски Зографски манастир Св. Вмчк Георги“ издава книгата „Йеромонах Висарион за Ванга и Дънов. Отзвукът. Няколко интервюта за заразата на обществото ни с вируса на окултизма“. През 2012 г. в съавторство с йеромонах Йоан (Филипов) същото издателство обнародва поредната творба на Висарион – „Суеверието на днешните християни“. Наскоро след това, към април 2013 г. е отпечатана най-новата книга на плодовития монах – „Хиоските светци. Житие и чудеса на Света Матрона Хиоска“. Завидната Висарионова продуктивност, пътуванията до България и трескавата му обществена активност в страната в борбата с „пророците на сатаната“ поставя въпроса, доколко и как школуваният икономист се занимава със задълженията си по управлението на манастирските финансово-стопански дела и доколко участва в ежедневната многочасова служба на братството към Бога, която започва с молитви още в 3 ч. сутринта. „Колко часа прекарва в молитва е несъстоятелен въпрос за Висарион – пише в посочената публикация В. Атанасова. – Добрият монах бил в постоянно молитвено състояние, т.е. да се моли и без думи“. В поредното си хитровато „творческо прозрение“ монахът се е измъкнал от нелицеприятния въпрос за изпълнение на задълженията му, наложени от вековния ред и манастирския устав.

Началото на книгоиздателската дейност на „Зограф“ е от 2000 г. Създадено е манастирско издателство, начело с йеромонах Василий. Тематичните направления на издаваната литература са с религиозен характер. Въпреки заявката, че едно от тях ще бъде свързано с историческата проблематика, засега не са ни известни подобни заглавия. Това бе констатирано и от изложените книги на панаира на книгата в София (5-10 декември 2013 г.). Манастирската „редколегия“ трябва да е наясно, че в това отношение тя е длъжник на българската общественост. Ако са истински родолюбци, каквито впрочем са длъжни да бъдат, творческият порив на такива като Висарион трябва да се насочи

близост с игумена, опасенията ни за бъдещата роля на Висарион в братството стават още по-големи. Най-новата история на „Зограф“ вече е дала красноречиви примери от края на 70-те години с подобни монаси, всяки пагубен раздор сред братството, включително и заради амбицията им да седнат на игуменския трон⁹. Ето защо някогашният последовател на индиеца Махариши и лъкатушният по пътя към „истината“ Василев-Висарион е непредсказуема и потенциална заплаха за

и към историята на „Зограф“, на българските скит и дузината килии в Света гора, към биографиите и делата на зографските игумени и килиотските старци като изповедника схимонах Йоан от „Достойно ест“, към българските екзархийски църкви и училища в Егейска Македония. Първият епитроп би могло да се поучи от своя именит зографски предшественик, далеч по-малко образования библиотекар Панарет, чиито творчески възбуждания са били пробудени не от мистични терзания, а от славната история на манастира и всеотдайната грижа за неговото българско бъдеще. Академичен пример в това отношение вече е дал и патриарх Кирил, който служеше на България и народа си не само с делата, но и със своето перо на уважаван историк. Бихме дали на Висарион и конкретна идея. Защо като спец в международните икономически отношения не изследва делото и монашеския живот на монаха-феномен, изтъкнатия индустриалец от европейска величина, политика, депутата и дипломата инж. Георги Карагъзов, прекарал последните години от живота си в „Зограф“ като брат Вениамин.

Някои автори отправят сериозна критика към качеството на преводите на издаваната религиозна литература от зографското издателство. Вж. Антонов, Н. Не купувайте и не четете книгите на зографското издателство. Вж. <http://dveri.bg/component/com_kunena/Itemid,100330/catid,25/id,13324/limitstart,0/view/topic/> (03.02.2014, 17:00).

9 Един от тях е дошлият през 1977 г. в манастира йеромонах Порфирий, завършил семинария и Духовна академия и бивш учител-ефимерий в Софийската духовна семинария. Подобен е случаят и с дошлия през 1974 г. архимандрит Поликарп, „крайно озлобен“ заради това, че не е бил избран за игумен. За острите противоречия в зографското братство, за групите и „партиите“ в него вж. по-подробно Даскалов, Г., Цит. съч., с. 299-307.

благополучието на манастира. С книгата си срещу П. Дънов и Ванга, той вече доказва, че е в плен на страстите си и заради личното си щестлавие и суета и способен да забие клин в националното единство на българите¹⁰, противно на стародавната традиция на „Зограф“ да бъде техен обединител и духовен маяк. Още по-жалкото е, че разединителните му усилия се материализират и със средствата на българската държава и нейния народ, които щедро са предоставяли през годините на манастира¹¹.

10 В най-ново време последователите на П. Дънов в България наброяват няколко десетки хиляди в редица селища от страната. Преживе и след смъртта на Ванга десетки хиляди българи в страната и най-вече в Пиринска Македония се отнасят към делото ѝ с респект и дълбоко уважение. В информация под заглавие „Петрич се вдига на бунт: без Ванга няма да стъпим в църквата“ се казва: „Скандалният монах Висарион продължава да петни името на пророчицата... Цял Петрич се вдигна на бунт след като църквата обяви, че застава зад монаха Висарион“. <www.razkritia.com/tag/Висарион> (12.12.2013, 13:09). Едва ли по-различно е и мнението на гражданите от Банско, поели инициативата за реставриране на източното крило на „Зограф“, т. нар. „Банска махала“. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 398.

11 Непосредствено след войните, в началото на ХХ в. „Зограф“ изпада в тежко икономическо състояние. Българската държава веднага реагира на повика на зографци за помощ. В София и Пловдив са построени две „доходни“ здания, които и днес носят солидни доходи на манастира. За изграждането им правителството предоставя 5341893 лв. За задоволяване жизнените потребности на зографското братство от 1925 г. до 1940 г. включително държавата отпуска 1540000 лв., а БПЦ – 150 хил. лв. Материалната подкрепа на България за Зографския манастир през този период възлиза общо на 7031893 лв. През 1926 г. е учредена „Ефория за подпомагане на българския манастир Зограф“. През 1928 г. Софийската митрополия отстъпва на „Зограф“ за безсрочно ползване манастира „Св. Йоан Рилски“ при с. Герман, Софийско, с цялото му движимо и недвижимо имущество. За периода 1925 – 1 април 1937 г. приходите на Зографския манастир в България възлизат на 13724375 лв. Вж. по-подробно Даскалов, Г. Цит. съч., с. 114-131. В условията на германо-италианската окупация през

Възприемането на книгата ни за „Зограф“ от

Втората световна война, Гърция е обхваната от остра икономическа и продоволствена криза, вследствие на което стотици хиляди са покосени от гладна смърт. Зографци отново разчитат на България от където периодично внасят необходимите им жизненоважни храни и стоки. Вж. по-подробно Даскалов, Г. Цит. съч., с. 138-151. Те разчитат на страната и в тежките следвоенни години. Преодолявайки огромни пречки и с много усилия през 1958-1960 г. София осигурява три пратки с храни, които са спасителна глътка за изнуреното, оредяло и силно застаряло братство. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 201-202.

За осигуряване финансовата стабилност на „Зограф“ към края на 80-те години в центъра на Солун са построени две масивни многоетажни сгради, считани за едни от най-красивите в града. За изграждането им от средствата на българските данъкоплатци са вложени 750 хил. щатски долара. Първата 9-етажна сграда през 1983 г. е отдадена на наематели с годишен наем от 6,2 млн. драхми, а само два етажа от втората – за 2 млн. драхми. Към 2005 г. месечният наем от двете сгради възлиза на 20 хил. евро. Даскалов, Г., Цит. съч., с. 332-333, 397. Българската държава финансира и програмите за реставрационния и консервационна дейност в манастира. В генералното консулство в Солун е разкрита специална сметка, от която периодично са привездани суми на „Зограф“. Само за погасяване на текущите разходи към юли 1998 г. са приведени 95920 щатски долара. За тази цел средства са осигурявани и чрез обществени инициативи като тази от 2006 г. на гражданите от Банско. Даскалов, Г., Цит. съч., с. 384, 398.

„Зограф“ получава значителни средства и от наемите на своите поземлени имоти. През юли 1987 г. е сключен договор за отдаване под наем на 795 дк земя от манастирски имот в Ситония, възлизащ на около 18 хил. дк. Годишният наем за първите две години е 1 млн. драхми, а за третата – 2250000 драхми. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 344. Освен това върху стойността на отнетите през 20-те години имоти Гръцката народна банка изплаща на манастира годишна лихва възлизаща на 928020 драхми. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 125.

Полаганите грижи от България за „Зограф“ засягат персонално и неговите монаси. Към 1975 г. на всеки един от тях се начислява заплата, внасяна в откритите им у нас спестовни книжки. Въпреки антиканоничния характер на изплащаните възнаграждения, което противоречи на общежителния начин на живот в манастира, тази практика не само, че продължава през

неговия игумен и първи епитроп като „тиха война“

следващите години, но и се разширява. Към 1979 г. братята получават от Св. Синод на БПЦ ежемесечни заплати от 50 до 179 лв. Възнаграждението на игумена архимандрит Ефтимий е 164,40 лв. Толкова е получавал и живият днес йеромонах Йоан. От 1 юли 1980 г. за „лични нужди“ на монасите Св. Синод на БПЦ привежда ежемесечно за всеки от тях по 1000 драхми. Този акт е посрещнат критично от игумена Ефтимий, опасявайки се, че това ще навреди на вътрешния ред тъй като монасите щяли да излизат от манастира (и да отидат най-вероятно в Солун), за да харчат парите си. От 1 януари 1981 г. тези средства се увеличават – за архимандрит 1400 драхми, за йеромонах – 1200, а за монасите по 1000. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 292, 316-318.

Зографското братство е издържано и по линия на Ефория „Зограф“. Към средата на 90-те години, освен периодично изпращаните храни, облекло, обувки и медикаменти изплащаната им досега „месечна помощ“ е увеличена от 150 на 200 щатски долара. Периодично зографци получават и еднократни „помощи“. През декември 1982 г. по нареждане на външното ни министерство от сметката на Ефория „Зограф“ в генералното консулство са приведени на манастира 50 хил. драхми за 9 монаси, между които са Йоан и Нектарий. През 1985 г. всеки един от братята получава за „лични нужди“ по 500 щатски долара. Ефорията периодично привежда и планираните за манастира общи средства. Само за първото полугодие на 1997 г. те възлизат на 4800 щатски долара. Осигурено е и лечението на монасите за сметка на Ефорията в най-реномираните столични лечебни заведения, включително и в правителствена болница. По различни поводи зографските монаси често посещават София и пребивават в столицата с дни. Отсядат в т.нар. „манастирски конак“, на последния етаж от намиращото се до „Женския пазар“ „доходно здание“. Тук са обкръжени с грижите и вниманието на персонала при Ефорията, която поема ежедневната им издръжка и наложителните допълнителни разходи. Стабилното финансово състояние на „Зограф“, добрите битови условия в манастира и целенасоченото материално обезпечаване и осигуряване на монасите обяснява бързото нарастване на броя им, който към 1 ноември 2013 г. възлиза на 37 монаси и 7 послушници. Вж. <www.parlament.bg/bg/news/ID/2790> (01.02.2014, 19:25). Докато интереса за служба на Бога в Зографската обител многократно е засилен, в манастирите на България, възлизащи на около 500, има едва 250 монаси и монахини./Теодосиев, Р. Манастирите в България,

срещу манастира е твърде показателно. В ролята на „нечули“ и „невидяли“ те не желаят да си спомнят и да осмислят сътресенията в братството през недалечното минало, да си извлекат поука от конфликтите и борбите между отделните групички и „партии“, от смяната на игумени и от двукратната застрашителна угроза за българския характер на манастира¹². В изнесеното от (папка.bg/forum/index.php?chouptopic=413). Част от манастирите не са действащи, а други са без монаси. Вж. <www.pravoslavieto.com/manastir/> (01.02.2014, 19:25).

Като напомняме за всичко това, което България и българската общественост са правили и правят за „Зограф“ и неговите монаси, заради действията на Висарион като разединител на народа ни, за безразличието му към южномакедонските българи и неприязнеността му към техните най-изявени представители в Света гора, ще му цитираме прочувственото заявление в молбата за помощ от ноември 1925 г. на двамата зографски пратеници – архимандрит Владимир и йеромонах Теофил. В нея се изтъква: „Нека бъдат уверени българското правителство, народа и църквата, че зографските отци... ще запазят тази светиня от чужди посегателства. Зограф непрекъснато мълвящ молитви пред Всевишния на своя език за българския народ, цар и държава... ще пази достойно в своите храмове, килии и пещери българското име и българския дух, който още не е умрял там и не трябва никога да умре, от нине и до века“. ЦДА, ф. 166к, оп.1, а. е. 111, л. 111-114. За съжаление, този дълбоко осъзнат национален дълг е останал чужд за днешния първи епитроп на „Зограф“, превърнал се в рушител на българското национално единство.

12 Вж. по-подробно: Даскалов, Г. Цит. съч., 289-309, 370-371, 381-383, 385-388, 393-394. Архимандрит Амвросий отрича твърденията на „жълти медии“ за надвиснала поредна руската опасност над „Зограф“. В свое интервю той заявява: „Пишат и хулят без да знаят истината. Довчера хвалеха Русия – днес обратното – пишат за руска агресия в българския манастир „Зограф“. Твърде внимателно той се докосва и до въпроса за надвисналата през 1999-2001 г. сериозна руска опасност. Става дума за придошлите към май 1999 г. в „Зограф“ десетина руснаци, предвождани от авторитетния духовник Рафаил. Самият руски патриарх Алексий е ходатайствал пред Светия Синод на Вселенската патриаршия да му бъде разрешено да се установи

нас за тогавашния манастирски живот Висарион е видял само злонамереност. Странно е, че този „енциклопедист“ не познава максимата „Когато фактите говорят и боговете мълчат“. А фактите и анализите са в докладите на високопоставени пратеничества на Българската православна църква, в донесенията на поклонници, в многообразната документация на българското посолство в Атина и генералното ни консулство в Солун¹³.

Разгневен от отправената към него критична бележка в книгата ни като рушител на българското

в „Зограф“. Очаквало се пристигането на още 7-8 руски монаси. Рафаил установява силно влияние над нашите монаси и най-вече над младите братя, които дори го приемат за свой духовен наставник. Възникналата сериозна опасност манастирът да бъде завзет от руснаците налага на 31 май 1999 г. в нашето външно министерство да се проведе спешно междуведомствено съвещание, в което участват и началниците на Националната разузнавателна служба и на Разузнавателното управление при Генералния щаб. Набелязани са поредица от мерки, включително и провеждане на специален разговор от президента Петър Стоянов с архимандрит Амвросий. Вж. По-подробно Даскалов, Г. Цит. съч., с. 385-389, 393-394. Подминаването и омаловажаването на тези събития в интервюто на зографския игумен от 15 август 2013 г. ясно се вижда от неговото заявление: „Сега старецът Рафаил е в Хилендарска килия, но никой там не се оплаква, че манастирът им ще бъде превзет“. Наред с това, искайки да се застрахова, той бърза неубедително да добави: „Ние сме монаси, но и патриоти“. Интервю с архимандрит Амвросий, 15.08.2013 <<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=2238081>> (03.02.2014, 22:00). Казаното от игумена потвърждава, неискренността на зографското ръководство и че то не си е извлякло поуки от допуснатите в близкото минало собствени грешки...

13 Даскалов, Г. Цит. съч., 236-287, 370-372, 381-383, 385-388, 393-394. Вж. още докладите и донесенията на Врачанския митрополит Калиник от юли 1977 г., на Ловчанския митрополит Григорий от 4 юни 1978 г., Макариополския епископ Николай от 27 януари 1979 г., Крупнишкия епископ Геласий от 22 януари 1980 г., на зам.-външния министър Любомир Попов до външния министър Петър Младенов от 28 април 1980 г. и др. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 298-299, 300-308.

единство с кампанията си срещу П. Дънов и Ванга,¹⁴ Висарион острастно заявява: „Подобно на наивен студент, който никога не е видял определено ястие, но търси познанието му чрез словесни описания и химически формули, така и професорът безспир цитира сухи архивни документи, повечето писани от открити атеисти“.¹⁵ Това дискредитиращо всезнаещия йеромонах профанизирано заявление показва не само, че не познава инструментариума на историческото дирене, но и го представя като фанатизиран мракобес. Наложително е да му припомним, че тези държавни служители – „атеисти“, които може би не са били толкова вярващи колкото него, с неимоверни усилия са осигурявали човешкото попълнение от България на заплашително оредяващото зографско братство, издействали са крупни парични средства, за да бъде гарантирана финансовата стабилност на манастира, съдействали са за туширане на дрязгите и крамолите сред монасите, а на два пъти са спасили „Зограф“ от надвисналата румънска и руска опасност. Вярно ли е това г-н Василев или голословно ще го отречете?

В критиката си към нас зографският епитроп още отбелязва: „Огромна недобросъвестност прозира и от историческото „изследване“ в над 400 страници на проф. Георги Даскалов от СУ, в което има не само големи фактологични грешки и манипулиране на информацията, но личи и липсата на основни духовни познания“.¹⁶ Що се отнася до липсващите духовни познания, йеромонахът явно не е разбрал целите, които си поставяме с нашия труд. Сред тях няма такива, касаещи църковно-религиозния живот на братството, която би била извън темата и характера на изследването. Относно бележката за „манипулиране на информацията“ той е бил длъжен

14 Даскалов, Г. Цит. съч., с. 402.

15 Йеромонах Висарион, Тихата война срещу...

16 Пак там.

да приведе съответните доказателства и да направи необходимите критични анализи каквито обаче няма. Липсата им представя самия Висарион в ролята на наивен манипулатор, за когото е валидна поговорката „Крадецът вика дръж крадеца“.

Интерес предизвиква и твърдението за „големи фактологически грешки“. Първата от тях се отнасяла до мястото където е погребан загиналият в пожара от декември 1976 г. епитроп на „Зограф“, схимонах Натанаил – дали гробът му е в манастирското гробище или „встрани“ от него. Само няколко дни след трагичното събитие, по нареждане от София в манастира пристигат тогавашният генерален консул Петър Славчев и консултът Петър Осенски. Дълго „обсъждали и тълкували“ с монасите случилото се и последиците от него, за което те пишат в своите спомени. П. Осенски изрично изтъква неясните обстоятелства, при които избухва пожарът. Според един от допуснатите варианти той е бил предизвикан по невнимание от самия Натанаил. Поради това тленните му останки като на „самоубиец“ са били положени „встрани“ от гробището. Същинската причина за това отношение той обаче вижда в неприязненото отношение на някои от новодошлите от България братя към своя довчерашен строг и взискателен началник¹⁷. Според Висарион по „достоверни свидетелства“ Натанаил е бил „погребан в манастирското гробище“, а „от това професорът изфабрикувал и други клевети и спекулации“.¹⁸ Като имаме предвид, че оспорваният гроб според манастирската традиция отдавна е разкопан, а костите би трябвало да бъдат прибрани, възниква въпросът, освен сведенията на тогавашните български дипломати, в които няма защо да се съмняваме, какви

17 Славчев, П. Преживяно и почувствано, с. 50. (Книгата е без година и място на издаване.); Осенски, П. Света гора, Зографският манастир. – Международни отношения, 1996, № 6, 116-117; Даскалов, Г. Цит. съч., с. 294-295

18 Йеромонах Висарион, Тихата война срещу...

са въпросните „достоверни свидетелства“, подкрепящи Висарионовата теза, които съдникът ни спестява и не ги огласява.

В този настъпателен дух, верен на манипулаторския си подход, днешният първи епитроп ни приписва и втората „фактологическа грешка“. „Невярно е описано – казва той – как е станала кражбата и връщането на „История славянобългарска“ в Зограф“¹⁹. Интересно е какво е разбирането на този бивш двоен възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“ и настоящ божи служител към лъжата и греха. Първо, в труда ни изобщо не става дума за операцията и технологията на въпросната „кражба“ и второ, доколкото накратко е маркиран въпроса за връщането на „Историята“, това е извършено главно на базата на документи от Ефория „Зограф“²⁰. Да не би Висарион да счита, че и те са писани от атеисти, поради което не желае да им вярва.

Що се отнася до третата „фактологическа грешка“, тук Висарион вече е постигнал „успех“. Четейки книгата ни „под лупа“ с право отбелязва допуснатата географска неточност на опожареното манастирско крило, обозначено само на едно място като „източното“²¹. Четейки евангелието както дявола, зографският блюстител хитровато подминава редицата останали места в книгата където категорично е посочено, че става дума за „южното крило“²². Макиавелистката му цел е ясна – да етикира професора като незнаещ.

Висарион изразява несъгласието си и с хвърлената от нас светлина върху живота на зографското братство и най-вече към неговото съвремие. „Даскалов никога не е стъпвал в „Зограф“ – отбелязва той – но пише с такава убеденост за днешния живот в манастира и така дръзко

19 Пак там.

20 Вж. Даскалов, Г. Цит. съч., с. 377-379.

21 Пак там, с. 378; Йеромонах Висарион, Тихата война...

22 Даскалов, Г. Цит. съч., с. 375, 382, 384, 389 и др.

дава характеристики на монаси (живи и починали), че незапознатият с истината човек ще помисли, че „ученият“ е прекарал в „Зограф“ целия си личен живот“. Йеромонахът сам попада в собствената си клопка тъй като тази негова теза разголва сенчестата страна в интелектуалната същност на този богословски „корифей“. Според наивната му философия, тъй като още не е бил роден, за да участва във войната срещу Наполеон, Лев Толстой не е имал право да напише „Война и мир“. Такова право не е имал и църковният ни историк академик Иван Снегаров, написал известния си двутомник за Охридската архиепископия (патриаршия), обхващащ периода XIV-XVIII в. Със схоластично си разбиране зографският бос всъщност отрича правото на съвремените историци да пишат за античността, средновековието и новото време само поради това, че не са били преки наблюдатели на тогавашния исторически процес. Единствено вярно от нападите му е, че не съм бил в „Зограф“. Там би могло да ме отведе най-вече възможността за работа в съвременния манастирски архив, достъпът до който, заради такива като Висарион, безусловно е изключен. Другото е емоционално преживяване и туристическа атракция, което не е било достатъчно, за да приема покани за посещение в обителта²³.

Висарионовото раздражение идва най-вече от факта, че в изследването ни, обхващащо ХХ в., сме си позволили да надникнем и в „днешния живот“ на манастира след 1989 г. На този кратък период са отделени само няколко страници от последния параграф. Поради това, че сме си позволили да пишем за раздорите в братството след смъртта на игумена Ефтимий (1984 г.), за неуспешните усилия на Светогорската управа да

23 Преподаватели от СУ „Св.Климент Охридски“ са споделяли, че при пребиваването им с научна цел в „Зограф“ се сблъскали с неразбиране от страна на монасите, които всячески са избягвали контактите си с тях.

внесе помирение, за бързото отстраняване на игумена Венедикт, за опита да бъде прогонен „неформалният лидер“ и с най-дълъг стаж в манастира йеромонах Пахомий и за допуснатата от ръководството опасност манастирът да попадне в руски ръце, божият служител и първи зографски епитроп изпада в зле прикрит гняв.

Тук е мястото да споменем и за нашите контакти с твърде често пребиваващите в София зографски монаси. Първоначалното благоразположение на игумена от първата ни среща бе бързо заменено с въздържание и хладина. Това осуети уговорена с него беседа и предоставянето на обещан списък с имената на братята. Вместо да разговаря лично, архимандрит Амвросий предпочете да се оттегли и да ни постави за събеседник довчерашия послушник Юстин. Инструктираният млад инок не само, че не даде поисканите разяснения, но и с цялата си наивност строго ни предупреди, че „нямаме право“ да ползваме намиращите се в държавните архивохранилища документи за „Зограф“. Подобно отношение прояви и достолепният наглед йеромонах Йоан, причакан с надежда за съдействие пред дверите на манастирския конак. Желанието ни да уточним лицата от стара снимка остана без резултат с „железния“ аргумент на стареца, че за това е нужно личното разрешение на игумена. Студенина и подозрителност, граничеща с враждебност, излъчваха и други негови събратя. Имаше обаче и такива, които проявиха внимание и уважение към делото ни. Сред тях бяха добронамереният и ведър дядо Нектарий, отечески строгият Сергей, благонравният и любезнателен Викентий. Би могло да бъдат споменати имената и на някои млади братя, но ще се въздържим, за да ги предпазим от Висарионовия гняв.

Гарнираното със схоластика и догматизъм дилетанско отношение на Висарион към труда ни би могло да бъде само един екзотичен епизод и без всякакво значение, ако нямаше нещо друго, което дълбоко ни засяга като

българи. Това е изразеното от него антинационално отношение и то от крепостта на българщината, славяно-българския „Зограф“. От този духовен светилник, от който са прозвучали огнените Паисиеви слова, сега е охулван един от най-заслужилите представители на българите в Егейска Македония, костурчанина схимонах Натанаил. Този факт е особено красноречив. Някогашният тинейджър от софийската математическа гимназия изглежда не е долюбвал родната история. Въпреки че от години е на южномакедонска земя по всичко личи, че сегашният Висарион все още не е разбрал за 250-те хиляди местни граждани от български произход. Отричайки делото на Натанаил той отрича не само тях и героичната им летопис, но и техните монаси, опазили българския характер на манастира в най-тежките следвоенни години. Сред тях блестят имената на игумените Владимир и Прокопий, на библиотекаря Панарет, на дългогодишния касиер Агатангел и на още много други²⁴.

24 Във връзка с миналото и настоящето на нашите сънародници в Егейска Македония искаме да попитаме Висарион дали е посетил българските обекти в Солун, за да положи цвете на двете български военни гробища, да запали свещ в бившата българска църква „Св. Георги“, дали мислено се е преклонил на мястото където е била българската Солунска гимназия и старото българско консулство. Дали уж любезнателният йеромонах е бил във Воден, Лерин и Костур и дали случайно музикалното му ухо не е доловило омайната родна реч. Знаел ли е, че се намира само на хвърлей от костурските села Тиолишча и Загоричани и от леринското Неред-родните места на именитите му зографски предшественици Владимир, Панарет и Агатангел. Недалеч от Костурското езеро е и с. Бабчор, родното място на охуления от него „колега“, някогашния „главен епитроп“ схимонах Натанаил. Въпросите ни към Висарион като монах от единствената славяно-българска обител в Егейска Македония са логични, тъй като това е и терена за дейността му в служба на Бога и говорещите майчиния му език миряни. Ако йеромонахът не е имал желание, сили и воля да стори всичко това, ще ни се да го запитаме като първи епитроп на „Зограф“ дали се е погрижил за болния и

Като ни упреква, че сме споделяли критичните оценки на светски и духовни лица за някогашния игумен Ефтимий, Висарион с омерзение добавя: „Същевременно схимонах Натанаил бива описан в най-възторжени краски, въпреки че има многобройни свидетелства за недобрив му монашески живот, а някои от все още живите разкази за неговото немилосърдие към ближния са наистина смущаващи. Авторът дори посвещава цялата си книга на схимонах Натанаил, показвайки за пореден път, че не е успял да различи сладко от горчица“.²⁵

Този жалък Висарионов опит да оскверни паметта на многозаслужилия егейски българин и да опетни сънародниците ни в Егейска Македония безапелационно е опроверган от дадените за схимонаха официални оценки. През 1966 г. след посещението си в манастира посланикът ни в Атина Николай Минчев съобщава за него: „Натанаил е с високо българско съзнание“.²⁶ През юли 1969 манастирът е посетен от новия посланик Ненко Чендов. В доклада си до София той отбелязва, че е „с високо българско съзнание“ и „с богат опит в манастирските работи“. Бил с твърд характер и „фактически той ръководил манастира“²⁷. След като през април 1971 г. гостува на „Зограф“ посланик Любомир Попов подробно донася на външния министър за посещението си. Давайки оценка за всеки един от българските монаси, на първо място „като най-силната фигура“ сочи 71-годишния схимонах Натанаил, който е бил „обединителното звено“ на братството. „Макар и никога да не е бил в България – изтъква посланикът

престарял наш сънародник отец Йоан от килията „Достойно ест“ и какво е направил, за да се запази и в бъдеще българския език в нея. Подкрепил ли е инициативата за това на бившия депутат Лъчезар Тошев пред Вселенския патриарх и ако не го е сторил защо?

25 Йеромонах Висарион, Тихата война срещу...

26 АМВНР, оп. 22, а. е. 1060, л. 26-33.

27 Пак там, оп. 25, а. е. 817, л. 186-191.

– Натанаил има много здраво българско национално съзнание и на него принадлежи главната заслуга за опазване българския характер на манастира“. Той бил фактическият ръководител на „Зограф“ на когото се подчинявали останалите монаси²⁸.

През април 1971 г. „Зограф“ е посетен и от поклоническа група от шестима свещеници. След завръщането им в доклад до Комитета по въпросите на Българската православна църква и религиозните култове още в началото е записано, че положението в манастира при управлението на игумена-румънец Дометий е „плачевно“. „Ако можем да го наричаме наш манастир-пише авторът на документа-засега това се дължи на живите колоси-патриоти, 84-годишния касиер на манастира монаха Агатангел и 71-годишния главен епитроп на манастира схимонах Натанаил. Монашеският им подвиг бледнее пред затрогващото и неподкупно тяхно чувство на български родолюбци, особено на отец Натанаил. Те двамата са стълбовете, върху които се крепи още българското звучене на родна реч в тази величествена народна светиня... Аз лично плаках като слушах отец Натанаил да говори за своя живот и борбите си за опазването на манастира и българското му име, за²⁹ великата му мъка, че не идват нови български монаси“. В заключение той цитира неговия изпълнен с болка апел: „Говорете, молете, правете постъпки, тропайте, правете всичко, но пращайте монаси, защото отидем ли си ние ще гледате „Зограф“ само от самолет и то ако ви разрешат това“.

След години, осмисляйки мястото и ролята на Натанаил за живота в „Зограф“ вече бившият консул П. Осенски пише: „Стани българино, когато чуеш това име! С минутно мълчание отдай почит Натанаилу!... За него трябва да пишат бъдещите историци, които

28 Пак там, оп. 27, а. е. 1036, л. 165-176.

29 Пак там, оп. 12, а. е. 46, л. 3-4.

са писали и пишат за Свети Иван Рилски, патриарх Ефтимий, за Паисия... Натанаил, Зограф и ценностите му са едно неразривно триединство... Десетилетия наред Натанаил е бил стълб-крепител, непоклатим дъб, опора на манастира, силен характер. Давал е облик на манастирския бит и монашеско поведение в „Зограф“. Дядо Натанаил бе истинско чедо Божие и един истински българин³⁰. Към оценките на своя някогашен подчинен в своите спомени се присъединява и бившият генерален консул в Солун и бивш посланик в Атина П. Славчев. Като нарича схимонаха „легендарния Натанаил“ той още добавя: „Преди години дядо Натанаил е допринесъл много за укрепването на манастира „Св. Георги Зограф“, водил жестоки битки с гърците все за защита на българския характер на манастира“³¹.

Какво ще кажете г-н Василев за тези оценки и за клеветата ви за „недобрия монашески живот“ на гордия син на Македония схимонах Натанаил? Лекотата с която оплювате личността и делото на вашият именит предшественик с единствената цел да защитите себе си като рушител на българското единство и тези, които ви подкрепят, е ясен показател за вашето морално и национално падение. След като сте възприели позата на невярващ на „сухите документи“, какви са обявените от вас „многобройни свидетелства“, на които уж се базира твърдението ви? Ако източник на информацията ви са Йоан и Нектарий, които са единствените живи, заварили Натанаил в манастира, ние знаем какво биха могли да кажат. Неминуемо тогавашните двама млади иноци са били впечатлени от твърдостта и строгостта на дълголетния „главен епитроп“, което вече дядо Нектарий е споделил пред нас. Ако пък са налице някакви отколешни претенции на Йоан към бившия му безкомпромисен манастирски началник трябва да отворим друга тема,

30 Осенски, П. Цит. съч., с. 114.

31 Славчев, П. Цит. съч., с. 50.

за да сравним и оценим „приносите и прегрешенията“ на двамата към манастира и монашеския живот. Едва ли дядо Йоан би се гордял с нелицеприятните констатации за неособено праведния му живот, както от българска, така и от гръцка страна³².

В одобрената през септември 1999 г. от тогавашния външен министър Надежда Михайлова „Програма за подпомагане на манастира „Св. Вмчк Георги Зограф“ в раздел 3-ти е записано: „да започне реализирането на широка програма за подготовката на добре образовани и патриотично настроени монаси за служене в Зографския манастир“³³. Ако постъпилият в него като послушник В. Василев е отговарял в някаква степен на първото условие, второто, за патриотизма, е било напълно игнорирано, което той потвърждава с антинационалното си поведение. Вина за това вероятно имат мнозина, но отговорността пада най-вече върху игумена Амвросий, поел и дълга да му бъде духовен наставник³⁴.

Като имаме предвид противоречивия духовен път на Висарион, криволичещата му житейска съдба, неговата схоластична нагласа, непремерения фанатизъм, липсващият баланс в диалога му с другомислещите, болезнената амбициозност и суетност, звездоманският стремеж за публична изява и медийно присъствие³⁵,

32 За изкушенията на йеромонах Йоан (Илия Стефанов, род. 1927 г. в с. Паламарца, Поповско) към светския живот, за слабостта му към парите, за властовите амбиции и лавиращата му тактика в живота на братството. Вж: Даскалов, Г. Цит. съч., с. 217, 275, 289, 293, 300, 309, 383; Осенски, П. Цит. съч., 118-123.

33 Архив Ефория „Зограф“, папка 1999/2000/2001, входящи, л. 150-155.

34 „Духовно чедо“ на игумена Амвросий, авторът на „Отвореното писмо“ прокарва като червена нишка „матросовската“ си защита на своя наставник.

35 Противно на общоприетите норми за най-строг и откъснат от светското ежедневие монашески живот, при който монахът трябва да „забрави“ дори и майка си, Висарион не само, че отклонява интереса на медиите към собствената си особа, но и

менторското отношение към ръководствата на БПЦ³⁶ и Алма матер³⁷ и скандалните му усилия срещу българското национално единство, в крайна сметка, всичко това превръща епитропа в тиктакаща бомба за „Зограф“. Неговото братство е сапъорът, който трябва своевременно да я неутрализира и обезвреди. И нека то да не забравя, че българската общественост не само ще се грижи, но и винаги ще бди за благополучието на нашата обител в Света гора, за да не допусне нови гръмотевични бури над нея.

сам ги поощрява за това с готовността си да дава интервюта и да позира пред камерите. Едва ли историята на съвременните български медии познава друг монах, който през последните три години да е присъствал в техните публикации и материали с такава интензивност и подобен обем. Причината за медийния пикантериен интерес се крие най-вече в неорднарното скандално поведение на зографеца.

36 Йеромонах Висарион, Изборът на нов патриарх трябва да стане без човешка намеса, 05.02.2013, <<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1756287>> (03.02.2014, 22:02). В интервюто си за избора на нов патриарх йеромонахът изразява съмнение за наличието на масони в Светия Синод на БПЦ.

37 Йеромонах Висарион, Дъновизмът прикрит сатанизъм, 26.02.2012, <<http://draganbachev.wordpress.com/2012/02/26/>> (03.02.2014, 22:02). Висарион се възмущава, че ректорът на СУ „Св. Климент Охридски“ бил изразил желание за премахване на религиозните символи от територията на учебното заведение. Въпреки автономността на университета той си позволява да критикува учебната програма на педагогическия факултет, въвел предмет, по който според него студентите щяли да се обучават как да служат на сатаната. Вж. <<http://draganbachev.wordpress.com/2012/02/26/>> (03.02.2014, 22:02)